Campania monografică de la Șanț după 90 de ani

Cosmina Timoce-Mocanu, Zoltán Rostás
"Sextil Pușcariu" Institute of Linguistics and Literary History, Romanian Academy
University of Bucharest
Corresponding author emails: cosminatimoce@gmail.com, zoltan.z.rostas@gmail.com

The Monographic Campaign from Șanț after 90 Years

Abstract: This introductory article highlights the continuity of alternative history research in Romanian sociology. Members and collaborators of the independent organization "Cooperativa Gusti" aim to bring back into focus – in this anniversary year of the monographic sociology campaign from Șanț, Bistrița-Năsăud County – the unique experience of this interwar rural sociology research, viewed through a new, interdisciplinary lens. The article also points to other research that broadens the investigation to include the communist regime period and the developments after 1989.

Keywords: Sociological monograph from Șanț, Dimitrie Gusti, Henri H. Stahl, ethnological aspects, documentary film, dialectological research

Citation suggestion: Timoce-Mocanu, Cosmina, and Zoltán Rostás. "Campania monografică de la Șanț după 90 de ani." *Transilvania*, no. 1-2 (2025): 1-9.
https://doi.org/10.51391/trva.2025.1-2.01.

Paginile revistei *Transilvania* au găzduit, de-a lungul anilor, numeroase articole despre Școala Sociologică de la București, grupate în zece numere speciale, publicate cu miza de a oferi o istorie alternativă a sociologiei românești în context internațional, în raport cu istoria academică a științelor sociale, cu o abordare mai degrabă învechită, care punea accentul pe perspectiva teoretico-metodologică a operei profesorului Dimitrie Gusti. În schimb, interesat de procesul empiric al construcției în timp a metodei, noul curent a explorat, rând pe rând, fiecare deplasare monografică, pentru a detecta și cele mai mici detalii de inovare a practicilor de cercetare sau chiar de renunțare la acestea. Astfel, după zece ani de practică a monografiei, s-a ajuns la experimentul sociologic petrecut la Șanț, în două reprize, acum nouă decenii. Cei zece ani de practică a monografiei sociologice nu au reprezentat o acumulare lină de experiențe, căci au fost marcați și de crize ori disidențe. Totodată, numirea lui Gusti ca director general al Fundației Culturale Regale „Principele Carol", în 1934, pe de-o parte a ameliorat situația monografiei, iar pe de alta, a complicat-o. Pentru monografiștii de atunci, această nouă oportunitate a fost salutară:

> „Aceste două campanii – aprecia, în 1936, Henri H. Stahl –, după un interval atât de mare de ani în care monografia fusese întreruptă, au cu totul alt caracter. De data aceasta, lucrăm în colaborare cu o echipă studențească regală, care, stând trei luni de zile în sat, are și menirea să pregătească satul astfel încât munca monografiștilor să fie cât se poate de ușoară. O bună parte din probleme pot fi adâncite foarte mult, tocmai prin faptul că se lucrează timp de trei luni de zile. În schimb însă, monografiștii aproape că nu mai sunt tot aceia de pe vremuri. În bună parte, anii de întrerupere i-au răspândit. Dar mai ales nevoile noastre de a trimete, cu fiecare echipă dacă se poate, un om priceput în rosturile muncii sătești, ne-au silit să ne răslețim unul de altul, astfel că echipa monografică de la Șanț este, în mare măsură, o echipă alcătuită din elemente noui."[1]

Schimbările remarcate de Stahl încă de-atunci, precum și aniversarea, în anul 2015, a nouă decenii de la prima descindere a echipelor gustiene la Șanț ne-au oferit pretextul acestui număr tematic dublu al revistei *Transilvania*. La configurarea sa și-au adus contribuția nu mai puțin de șaptesprezece autori formați în domenii diverse (sociologie, istorie, antropologie, etnologie, lingvistică, științe politice, jurnalism și științele comunicării, regie de film), care au privit prin grila propriilor specializări multiplele fațete ale fenomenului sociologic gustian. Ținând cont de subiectele explorate, dar și de particularitățile generice și structurale ale textelor produse de fiecare dintre acești autori, s-au configurat trei mari secțiuni. Gândită ca un bilanț al campaniilor monografice de la Șanț și al

1. Henri H. Stahl, „Școala monografiei sociologice", *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, II (1936): 1161.

locului pe care acestea l-ar ocupa într-o istorie a cercetării ruralului românesc, prima secțiune este deschisă de Ionuț Butoi, care schițează profilul organizațional și dinamica grupului de cercetare gustian în momentul celor două descinderi în Țara Năsăudului, inventariază principalele achiziții teoretice și metodologice ale acestora, dar mai ales analizează manierele extrem de contrastante de percepere și evaluare a campaniilor de către vechii monografiști, concluzionând că expedițiile din anii 1935 și 1936 marchează intrarea Școlii Sociologice de la București într-o etapă post-monografică.

În al doilea studiu al grupajului, Ioana Dorobanțu-Gordon propune o analiză formală a celui de-al treilea documentar sociologic realizat sub egida Școlii gustiene, filmul *Satul Șanț, din ținutul de graniță al județului Năsăud*. Autoarea discută tehnicile utilizate de operatorul Tudor Posmantir atât raportate la intenția regizorală formulată de Henri H. Stahl în articole și scrierile sale memorialistice, cât și la mecanismele de creație a filmului non-ficțional curente în epocă. Gabriela Violeta Adam scrutează corpusul de documente de teren rezultate din campaniile monografice de la Șanț prin lentila profesională a dialectologului, punându-le în relație cu fișele pe care lingvistul Sever Pop le-a alcătuit în aceeași localitate la cumpăna anilor 1930 și 1931, cu prilejul anchetei pentru realizarea *Atlasului lingvistic român*. Cele două categorii de surse îi permit cercetătoarei să restituie tabloul limbii vorbite de șănțeni în perioada interbelică, o limbă cu trăsături comune cu ale graiului din nordul Transilvaniei. Studiul Cosminei Timoce-Mocanu urmărește traiectul pe care o serie de idei teoretice și achiziții metodologice dezvoltate în campaniile monografice de la Șanț l-au avut în etnologia românească a anilor 1950-2000, demonstrând convingător că desființarea sociologiei ca domeniu de studiu în 1948 și excluderea din viața academică a lui Dimitrie Gusti și a principalilor săi colaboratori nu au marcat sfârșitul absolut al Școlii Sociologice de la București. Datorită lui Mihai Pop și altor discipoli ai lui Gusti și/sau Brăiloiu, reintegrați sub cupola instituțională a studiilor de etnografie și folclor, în deceniul șase al secolului trecut s-a revenit pe vechile terenuri, sub pretextul alcătuirii monografiilor folclorice regionale, iar noile echipe de cercetători au reluat o parte din temele decupate odinioară de monografiști și chiar contactele cu informatorii .

Sanda Ignat, Marian Zulean și Zoltán Rostás propun, umăr la umăr, demersuri dedicate oaspeților străini care au vizitat echipele monografice la Șanț – germanul Helmut Haufe, americanul Philip E. Mosely și maghiarul László Németh –, comentând impactul formativ al acestei experiențe asupra traseelor lor intelectuale, analizele pe care le-au dedicat unor subiecte românești, precum și rolul pe care l-au jucat în promovarea teoriei și metodei monografice dincolo de hotare. În încheierea secțiunii, în sprijinul ipotezei că, datorită campaniilor monografice din 1935 și 1936, comuna Șanț a dobândit un loc aparte în geografia simbolică și istoria disciplinelor etnologice românești, fiind mereu revizitată de cercetători, Cosmina Timoce-Mocanu propune cititorilor fragmente dintr-un interviu desfășurat recent în localitate cu Lucreția Cotul, fragmente pe care le comentează succint, în lumina documentelor de teren produse de gustieni.

Abandonând subiectul campaniilor monografice de la Șanț, cea de-a doua secțiune grupează cinci studii care abordează problematici mai generale legate de sociologia gustiană. Textul Otiliei Hedeșan sondează conceptul tradiției așa cum se configurează acesta în scrierile lui Henri H. Stahl, comentând receptarea de care s-au bucurat ideile sociologului în anii când au fost ele formulate. Marin Constantin discută aplicarea metodei observației participative în practicile de cercetare ale Școlii Sociologice de la București, dar și felul în care ecourile campaniei monografice de la Nereju și figurile sociologilor interbelici persistau încă, la începutul mileniului al treilea, în memoria comunităților din Ținutul Vrancei. Cercetătoarea Dana Costin prezintă inovațiile interdisciplinare născute, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, la intersecția dintre istorie și sociologie, comentând câteva scrieri fundamentale semnate de A.D. Xenopol, Ioan Bogdan, Gheorghe I. Brătianu, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Mircea Vulcănescu, Henri H. Stahl și Traian Herseni și subliniind că, în perioada interbelică, celor două discipline le era atribuită o misiune deopotrivă științifică și socială, aceea de a contribui activ la modernizarea și dezvoltarea României. Sorin Mitulescu propune, la rândul său, două contribuții extrem de interesante la istoria alternativă a sociologiei românești din anii 1960-1970, pe care o developează, pe de-o parte, prin analiza listei traducerilor din sociologia străină și a politicilor din spatele acestor practici editoriale, așa cum le fac vizibile interviurile cu traducătorii, iar pe de altă parte, printr-o cercetare comparativă a dinamicii sociologiei din România și Polonia comunistă.

Secțiunea a doua se încheie și ea, la fel ca prima, tot în cheie documentară, fiindcă restituie transcrierea inedită a unui interviu pe care Zoltán Rostás l-a realizat cu profesorul Henri H. Stahl în primăvara anului 1991. La o lectură atentă, cititorul va descoperi câteva din temele majore ale perioadei când a fost realizat, o perioadă caracterizată prin tensiuni politice și sociale, încercări de liberalizare economică și de repoziționare geopolitică, pe care Stahl le disecă lucid, formulând concluzii de o surprinzătoare actualitate.

În sfârșit, ultima secțiune a prezentului număr tematic reunește șase recenzii critice sau note de lectură, pe care Alina Branda, Pompiliu Constantin, Constantin Ilaș, Antonio Momoc, Alexandru Săvoia și Dragoș Sdrobiș le-au făcut unor volume care, în ultimii trei ani, au marcat peisajul editorial al științelor sociale.

În finalul acestei introduceri, restituim, sub forma unui dosar de presă, zece articole și note editoriale despre

activitatea monografiștilor și echipierilor la Șanț, extrase din periodicele hebdomadare și, într-o mai mică măsură, din publicațiile științifice ale gustienilor. În pofida caracterului lor mai degrabă de popularizare, aceste fragmente jurnalistice sunt ofertante în măsura în care conțin informații despre cronologia descinderii sociologilor la Șanț și felul în care comunitatea percepea aceste cercetări, despre receptarea filmului sociologic documentar în momentul lansării și despre rezultatele acțiunii echipierilor, iar în subsidiar, despre modul în Dimitrie Gusti s-a servit de presă pentru a-și mediatiza cercetările și, astfel, a-și asigura suportul necesar continuării acestora.

Dumitru Imbrescu, „Granița Năsăudului", *Țara noastră*, nr. 922, 19 iulie 1935, 2.

„S-a vorbit mult despre acest minunat colț de țară. Durere însă, că vorbăria nu avea un scop lucrativ, nu s-a urmărit prin ea stimularea unor interese de ordin general. Polemica ce s-a brodat pe chestia grănicerilor năsăudeni a servit unor meschine interese de culise, în dosul cărora jubilează un personaj de sinistră amintire în analele mișcărilor grănicerești. Un om străin de năzuințele bieților săteni s-a cuibărit în situația de proteguitor al intereselor lor, care, în realitate, i-a spoliat în cel mai ordinar chip. De unde, închipuiți-vă, jalnica stare de lucruri ce stăpânește în momentul de față peste întreg ținutul de graniță năsăudean. Faimoasa «Regna», societate de afaceri veroase, pe spinarea bieților localnici a ajuns să îmbogățească pe mai mulți negrănicieri, din sudoarea scursă de pe fruntea bietului sătean român.// Nu aici am vrut, însă, a ajunge. Urmăresc un scop mult mai substanțial. Vreau o prezentare, după primele impresii, a acestei regiuni pitorești, cu oameni harnici și sănătoși, înfrățiți în nevoile și necazurile lor. Prea îți sunt dragi la prima vedere și prea cu inimă largă te primesc în casele lor! Nu te întâmpină cu nicio rezervă. Oricând ți se deschide o ușă primitoare, în pragul căreia țăranca grănicerului îți urează un sincer bun sosit. Mărturisesc că nu în multe locuri te poți întâlni cu o ospitalitate atât de sinceră și dezinteresată. Frumusețea locurilor unde sunt plasate satele de graniță este aproape neîntrecută. Munții Rodnei, cu vârfurile lor încadrate în basme, te cheamă năvalnic să iei parte activ la desfășurarea ei. Pe acești munți, grănicerii își mână turmele lor de vite, singura lor sursă de venit, în care, însă, sunt amarnic stânjeniți din cauza satrapilor de la „REGNA". E de mirat cum statul nu se gândește că oamenii aceștia, cari s-au distins ca bravi militari în timpul scurgerii istorice, merită o soartă mai omenească și că nu trebuiesc lăsați la cheremul unor spoliatori.// Fiindcă generalitățile asupra firii grănicerești le cred insuficiente pentru a demonstra cetitorilor autenticitatea spuselor mele, voi veni cu câteva exemplificări, în măsură să aducă un gir material celor de mai sus exprimate. În ziua de 6 iulie a acestui an, O ECHIPĂ REGALĂ a sosit într-o comună grănicerească, ȘANȚ, din ținutul Năsăudului, cu scopul de a munci acolo timp de trei luni, după dorința Suveranului, patronul acestor tinerești mișcări culturale. E de neuitat entuziasmul cu care a fost primită această echipă. Călărești, arcuri de triumf, satul întreg îmbrăcat în haine de sărbătoare – iată semnele prețioase ale unei dorințe vii, din partea acestui sat de graniță, de a avea în mijlocul lui O ECHIPĂ REGALĂ. Nu pot să nu amintesc sacrificiul acestor oameni, făcut cu această ocazie. Satul nu este bogat, și asta se vede de la prima ochire; din sat se pot vedea vitele, păscând pe MUNTELE BENEȘU, încât se înțelege de la sine că, de jur-împrejurul satului, străjuiesc păduri întinse. Totuși, sătenii din Șanț n-au stat un moment pe loc. Au adunat de la unul, de la altul, tot ce credeau ei că putea fi folositor echipei.// Am găsit, aici, un lucru rar: o strânsă armonie între intelectualii satului, apoi una similară între sat și intelectuali. În punctul acesta de la poalele INEULUI, satul nu cunoaște bariere: intelectualul nu se deosebește la vorbă de țăran și, prin asta, el se bucură și de încrederea, și de dragostea acestuia din urmă, încât, dacă ECHIPA REGALĂ își va îndeplini – și nu ne îndoim de asta – cu succes misiunea, o bună parte din merit cade și asupra terenului prielnic de acțiune. Și nu pot face aprecierea aceasta fără să nu amintesc numele învățătorilor Cosma și Mihail Cotul, părintele Pompiliu Grapini, d-ra Viorica Sasu, notar Filip Anton Moișil ș.a., cari au stat tot timpul la dispoziția echipei cu concursul lor benevol și binevenit. Dacă fiecare din ECHIPELE REGALE vor fi găsit un asemenea ajutor de prim îndemn, este cert că munca începută din dragostea tineretului universitar, care a răspuns la apelul Majestății Sale Regelui, va fi dusă la bun sfârșit, spre bucuria Înaltului Inițiator.// Sufletul entuziast al grănicerilor năsăudeni face să ne amintim că, pe locurile acelea dragi, mai dăinuiește ceva din firul luptelor naționale din trecutul frământărilor istorice."

„Inspecția d-lui prof. Gusti la Echipa regală din com. Șanț-Năsăud", *Universul*, nr. 245, 6 septembrie 1935, 7.

„D. prof. D. Gusti, directorul general al Fundației Culturale «Principele Carol» din București, și-a anunțat inspecția la Echipa regală din comuna Șanț, pe ziua de 1 septembrie.// În gara târgușorului Rodna a fost ridicată o frumoasă poartă. Intelectualii și țăranii din comună așteptau 20 de călărești din comuna Șanț și 5 echipieri, sub conducerea dr. Fr. I. Popu, inspectorul Echipei; toți în costume naționale locale, așteptau sosirea directorului general al Fundațiilor Regale. După sosirea d-lui Gusti, a vorbit pr. Simion Pop, protopopul Rodnei. În numele județului, a fost salutat de d. dr. I. Popu, directorul prefecturii Năsăud. Le-a mulțumit d. prof. Gusti, arătând că granița poate fi mândră că se bucură de o așa mare atenție din partea M.S. Regelui, care, după ce a înființat Batalionul grăniceresc de gardă regală, a dispus ca, în județul Năsăud, să lucreze două Echipe regale studențești,

acesta fiind singurul județ înzestrat cu două echipe oficiale: Șanț și Leșu, și una voluntară, în com. Rebrișoara. Mulțimea a aclamat pe M.S. Regele.// Toate autoritățile din Rodna au însoțit pe d. Gusti până în com. Șanț, pe Valea Someșului, la o depărtare de 9 km. de Rodna. Este un sat așezat într-o pitorească regiune de munte. Toți locuitorii satului erau adunați la intrarea în comună, în frunte cu venerabilul preot octogenar, arhidiaconul Pamfil Grapini, și d. Iuliu Moisil, prof. pens. Două cordoane lungi, pe marginea străzii, erau formate din pompierii din Șanț; două mai mici erau formate din cei 50 cercetași ai cohortei «Fântânele» din Cluj, de sub comanda d-lui prof. A.S. Goia, veniți aici să dea concurs Echipei regale.// D. dr. I. Popu, directorul prefecturii Năsăud, ia primul cuvântul și salută pe d. Gusti. Face un scurt istoric al vitejiei grănicerilor și al rolului important pe care-l are țara Năsăudului în cultura și în menținerea mereu trează a conștiinței naționale românești. D. Ioan Partene, directorul Liceului din Bistrița, în numele școalelor județene, a salutat pe d. Gusti. În numele locuitorilor, a vorbit pr. Pamfil Grapini, exprimând mulțumirea sătenilor. D. A.S. Goia, comandantul cohortei «Fântânele» Cluj, în numele cercetășiei, mărturisește dragostea cu care cercetașii dau tot concursul lor pentru intensificarea și completarea lucrărilor Echipei. D. înv. director Cotu salută oaspeții în numele școalei.// Tuturor, pe rând, le răspunde d. prof. D. Gusti, declarând că Echipa regală din această comună a fost trimisă numai din dorința M.S. Regelui, care și-a adus cu mult drag aminte de anii tinereței, când a fost la vânătoare prin aceste regiuni. Mulțumește tuturor pentru călduroasa primire și-i invită să urmărească de aproape munca Echipei monografice de sub conducerea d-sale, care va lucra în Șanț timp de o lună.// Timp de o lună, d. prof. Gusti va lucra în com. Șanț cu Echipa monografică."

„Echipele regale din județ și-au încheiat activitatea", *Universul*, nr. 275, 6 octombrie 1935, 12.

„Duminică, 29 septembrie, cele două Echipe regale studențești din comunele Șanț și Leșu (Năsăud) au organizat șezătorile de încheiere a activității desfășurate, în cursul celor trei luni de vară, pentru ridicarea satelor din toate punctele de vedere.// Ambele Echipe au realizat foarte mult pentru viața satelor. Astfel, cea de la Șanț, condusă de dr. Fr. I. Popu, inspector la Fundația Culturală Regală «Principele Carol» și de d. prof. Nicolae Popescu, a realizat: șanțuri pe marginele străzilor, poduri noui, balustrade, o văcărie model, diguri; au construit local pentru cooperativă, au adunat fonduri pentru construirea unui cămin; tuturor sătenilor li s-a făcut analiza sângelui, au fost consultați și tratați gratuit cu medicamente etc.// De la 1 septembrie, a lucrat în comună o Echipă monografică, condusă de d. prof. Gusti. S-au filmat: regiunea, satul cu viața lui țărănească, o nuntă țărănească și o înmormântare."

„O frumoasă și pilduitoare manifestare culturală", *Albina*, nr. 7, 14 februarie 1936, 112.

„În cursul anului trecut, pe vară, Echipele regale studențești, trimise de Fundația «Principele Carol», au lucrat, timp de trei luni, în mai multe sate din cuprinsul țării, desfășurând o activitate rodnică, despre care am scris mereu în cuprinsul revistei *Albina*. Două din Echipe au fost trimise și în ținutul Năsăudului, anume în satele Șanț și Leșu, amândouă așezate în zona munților Bârgăului și Rodnei. Pe lângă munca ce au desfășurat-o Echipele în aceste sate, s-a luat hotărârea ca să se facă și un film, din care să se vadă obiceiurile și așezarea unui sat românesc. Norocul a căzut pe satul Șanț și, în cursul câtorva săptămâni, filmul a fost făcut. Filmul acesta, făcut de Institutul Social Român și de Fundația Culturală Regală «Principele Carol», a avut prilejul să fie văzut de un public numeros, în cadrul unei serbări ce a avut loc în ziua de 6 februarie 1936, la București, în sala unui mare cinematograf. La această serbare, pe lângă școlile din București și studenții de la universități, au fost prezenți miniștrii țărilor străine și oamenii de știință ai țării.// Serbarea a început printr-o cuvântare a d-lui profesor D. Gusti, directorul general al Fundației «Principele Carol», care a rostit următoarea cuvântare: «În numele Fundației *Principele Carol* și al Institutului Social Român, vă aduc călduroase mulțumiri pentru participarea la această serbare. Nu veți regreta. Veți asculta un cor și veți vedea un film cum rar se întâmplă să fie la București. Manifestarea de astăzi face parte dintr-un sistem științific pentru ridicarea satului. Vreau să atrag atenția că manifestarea aceasta culturală completează activitatea Echipei regale studențești. Acest cor și acest film sunt opera Echipelor studențești din Leșu și Șanț–Năsăud. Corul, compus din 54 persoane și condus de inimosul student teolog Bădoi, mi-a făcut mare plăcere să-l admir. Cred că-l veți admira și d-stră. Meritul cântecelor constă din faptul că melodiile au fost culese de Bădoi și puse de el pe note. Corul mai are un conducător, pe părintele Coșbuc, nepotul marelui poet. Filmul este lucrat *sui generis*. El reprezintă satul grăniceresc Șanț, așa cum este această comună, cu toate lucrurile și nevoile ei. Este în programul Institutului Social să facem o sociologie filmată. Mai avem două filme. Filmul «Drăguș», în varianta franceză, se află la Paris, unde a fost reținut când am conferențiat la Sorbona. Suntem convinși că filmul va contribui la întărirea ideii de sat românesc într-o Românie mare și nouă.»// După aceasta, a început să ruleze filmul, care a fost însoțit de cântecele corului din Leșu și, în afară de cântece, corul a cântat să arate publicului și câteva din bocetele și strigăturile ce se spun.// *Un film al satului și obiceiurilor românești*// Odată cu filmul ce s-a făcut în satul Șanț, a fost adus la București și un cor, din comuna Leșu. Corul acesta este format din cincizeci și patru de persoane și este corul Căminului Cultural din acest sat. Ceea ce trebuie știut este faptul că întreg corul este format numai de săteni, fete, flăcăi și oameni maturi. La serbare, corul a cântat patru cântece din satul Leșu, necunoscute până acum și care au fost puse pe note și armonizate de studentul Florian Bădai. Cântecele pe care

le-a cântat corul au fost: *Săracă inima mea*; *Zis-a tata și mama*; *Bată-te, bădiță, bată*; *Foaie verde măr crețesc* și *Nu ți-o fi, bade, păcat, măi*. Fiecare cântec a plăcut foarte mult și întreaga mulțime din sală a aplaudat călduros pe cei cari au cântat. După aceasta, a început să ruleze filmul despre care v-am vorbit mai sus. Acest film a fost făcut cu munca Echipei regale studențești din acest sat și cu ajutorul științific al Institutului Social Român.// În acest film s-a văzut prin imagini toată așezarea și toată viața românească pe care o poate avea un sat din ținutul Năsăudului. Întâi, s-a prezentat publicului felul în care e așezat satul. La poalele munților Rodnei, pe albia Someșului, e risipit cu multă frumusețe satul Șanț. Casele, unele mai bogate, altele, după putința omului, mai sărace, cu toate uneltele de gospodărie a satului și cu toate împrejmuirile ce formează o curte de om muncitor, au trecut prin fața ochilor. Apoi s-au arătat și felurite munci, pe care le face țăranul din aceste părți românești. Bunăoară, sătenii din partea locului se ocupă cu creșterea vitelor și pentru aceasta au nevoie de fânețuri. Fânul, după ce îl cosesc, fiind așezat pe coaste râpoase, e coborât cu sania de pe munți. De asemenea, lucratul cânepei este o îndeletnicire de căpetenie și în film au fost arătate toate muncile, de la cules până la facerea hainei. Apoi, obiceiurile sunt toate arătate așa cum sunt ele, de la descântecul de urât sau dragoste, până la cununie și înmormântare. Bogatele obiceiuri, cu tradiții ale locului moștenite de săteni, prezentate în tablourile din film, dau cunoștințe noui și interesante pentru oricine ar vrea să le cunoască. Meseriile în acest sat sunt îndeplinite toate numai de români. În a doua parte a filmului, e arătată munca Echipelor făcută în Șanț. O muncă tinerească și rodnică a adus satului îmbunătățiri multe și, alături de munca lor, munca sătenilor, cari, bucuroși de sosirea Echipei, au făcut totul pentru a fi de ajutor și satului lor, și fiecărui sătean în parte. De aceea, filmul satului Șanț formează un îndreptar pentru o muncă orânduită ce a început la sate, o muncă de care, azi, mai ales satul are nevoie, spre a fi ridicat din starea de azi."

L. P., „Manifestația culturală a Fundației «Principele Carol». Concertul corului țărănesc din Leșu și filmul documentar «Satul Șanț»", *Curentul*, nr. 2878, 7 februarie 1936, 3.

„Fundația Culturală Regală «Principele Carol» și Institutul Social Român, dorind a face cunoscută activitatea lor de ridicare și afirmare a satului și de cercetare monografică a vieții românești, au organizat ieri dimineață, la ora 11, în sala «Aro», o strălucită serbare formată din: concertul corului țărănesc al Căminului Cultural din Leșu (Năsăud) și prezentarea filmului documentar «Satul Șanț» (Năsăud), lucrat în septembrie 1935.// Vasta sală a cinematografului «Aro» era plină până la refuz. În loji luaseră loc membrii corpului diplomatic, în frunte cu monsegniorul Valerio Valeri, nunțiu apostolic, d. D'Ormesson, ministrul Franței, d. Reginald Hoare, ministrul Angliei, și numeroși profesori universitari, d. dr. Gheorghiu, rectorul Universității, în rândul întâi. Mai erau, apoi, numeroși invitați, directori de școli, profesori, studenți, tot personalul Fundației «Principele Carol», reprezentanții «Institutului Social» și delegații de eleve și elevi de la școlile secundare din Capitală. Miniștrii străini au fost primiți de d. prof. D. Gusti, directorul general al Fundației.// La ridicarea cortinei, se aflau pe scenă, aliniați, membrii corului țărănesc. La vederea lor, asistența i-a salutat cu turete de aplauze. D. prof. D. Gusti, urcându-se pe scenă pentru a vorbi, a fost îndelung ovaționat. (...) Apoi, corul din Leșu, dirijat de studentul Bădoi, a vrăjit auditoriul cu cântece melodioase populare, de o frăgezime și puritate excepțională. Erau atâta duioșie și zbucium în notele cântecelor, că nu le mai legănau o mână de oameni, ci se tânguia acolo, pe scenă, sufletul poporului românesc, biciuit de suferință sau vânturat de dor și dragoste.// Fiecare bucată cântată a fost însoțită de manifestații în delir ale asistenței, atât de plăcut impresionată de armonia cântecelor țărănești. Corul a executat: *Săraca inima mea*, *Zis-a tata și mama*, *Bată-te, bădiță, bată*, *Foaie verde măr crețesc* și – culminantul, prin versuri și melodie – *Nu ți-o fi, bade, păcat, măi*.// A rulat, apoi, filmul asupra vieții din Șanț–Năsăud. Rularea filmului a fost întovărășită de alte și alte bucăți cântate de corul țărănesc. Nu știai ce să admiri mai întâi: minunatele tablouri ce redau întocmai viața de toate zilele a șănțenilor sau splendidele acorduri cu cântecele adecvate scenelor din film!? Filmul ne-a înfățișat și toate întâmplările de seamă din viața locuitorilor din Șanț: nuntă, înmormântare, descântece, la culesul grâului și multe altele.// La ora 1 d.a., serbarea s-a încheiat, spre regretul tuturor. D. Gusti a fost obiectul unei călduroase manifestații din partea publicului. Regretabil că serbarea de ieri nu poate fi repetată, pentru că într-adevăr corul trebuie ascultat de cât mai multă lume, iar filmul, interesant și instructiv, trebuie văzut pentru documentare și îndemn la aceeași sârguitoare muncă. Fundația «Principele Carol» și Institutul Social, cu manifestarea de ieri, au adăugat verigi solide la prestigiul lor."

Constantin Micu, „Viața unui sat din Năsăud", *România*, nr. 15, 16 iunie 1936, 7.

„Situat către izvoarele Someșului Mare, între Rodna Veche și Pasul Rotunda, care face legătura între Transilvania de Nord și Bucovina, Șanțul este un sat de munte, împrejmuit de jur împrejur cu o cunună de munți, ale căror piscuri depășesc adeseori înălțimea de 2000 m. De mai bine de două veacuri de la întemeierea lui, satul acesta își păstrează o înfățișare aproape neschimbată. Acolo, însuși timpul pare că merge mai încet. Turnul înalt și bătrân al bisericii stăpânește îngusta vale a Someșului, iar casele, rânduite pe-aproape, parcă ascultă, scufundate într-un vis ușor, o poveste creștinească de demult. Privit de pe înălțime, satul are forma unei cruci.// Îndeletnicirea locuitorilor

în această regiune muntoasă este pădurăritul și creșterea vitelor. Ca înfățișare, sunt voinici și frumoși. Ținuta le e îngrijită, iar portul, simplu și curat. Au mersul apăsat și privirea senină. Ca însușiri sufletești, sunt buni lucrători, cinstiți și serioși, iubitori de libertate și curajoși. Oameni credincioși și privitori. Scurți la vorbă și la hotărâri. Renumiți, în trecut, prin vitejia și virtuțile lor militare. S-au distins, alături de ceilalți soldați foști grăniceri, în războaiele pe care Austria le-a purtat împotriva lui Napoleon Bonaparte, ținându-i piept trei zile și jumătate, la podul de la Arcole, și deșteptând uimirea sa și admirația gloriosului împărat, care obișnuia, de atunci, să spună că, dacă soldații lui ar fi toți de vitejia și eroismul «cătanelor negre» – soldații români grăniceri –, în alte trei zile ar cuceri Europa.// Pentru a răsplăti meritele acestor neînfricați ostași și pentru a-și asigura credința și sprijinul lor, Maria Terezia și fiul ei, Iosif al II-lea, le-au făcut mari donațiuni de munți și păduri, întărindu-le dreptul de stăpânire asupra lor. Împreună cu celelalte 44 comune din fostul district al Năsăudului, satul Șanț participă la stăpânirea acestor averi cu 9190 jugăre de pădure și pășune. Cu toate sforțările pe care foștii stăpânitori le-au depus pentru a-i deznaționaliza și a-i smulge din marea familie românească, sentimentele naționale ale acestor bravi români au rămas neclintite. Luptători îndârjiți pentru ideea națională, ei au dăruit Ardealului oameni de seamă și neînfricați tribuni ai aspirațiilor românești. Ziua cea mare a Unirii a găsit satul în plină haină de sărbătoare și a fost salutată cu nesfârșită bucurie.// În cuvinte de cronică, Ilarion Șirlincan, un bătrân de 56 de ani din Șanț, ne povestește aceste întâmplări: «Ne-am strâns duminică dimineața tot poporul dinaintea primăriei și-au prins a vorbi oamenii c-am ajuns acele zile de fericire, c-am scăpat de unguri și, de azi înainte, suntem români. Oamenii, de bucurie, au prins a cânta imnuri naționale și-au coborât drapelul unguresc și l-au ars în mijlocul drumului. Octavia Grapini a popii au avut drapel românesc ce s-au ridicat sus, pe cantelarie.»// Harnici, cinstiți, întreprinzători, șănțenii s-au lovit, în dorința lor de înnoire, de o piedică, în care se spărgeau toate bunele lor gânduri. Am arătat, altădată, în *Sociologie românească*, cât de mult a costat liniștea acestui sat dezbinarea politică din vremurile dinainte. Acum, satul e ca după furtună. Prin dibuiri încearcă să-și croiască un drum nou, drumul său luminos de mâine. E, acolo, o putere adunată de veacuri și un suflet românesc care vrea să răbufnească.// Încă de acum trei ani, Echipele regale studențești au adus aici cealaltă sămânță a înnoirii și a progresului. A fost ca o prevestire a unor zile mai bune, ca o îmbărbătare și un îndemn, o dezmeticire și un îndreptar practic de viață. De atunci, satul acesta prosperă văzând cu ochii. De pe urma Echipelor au rămas, în afară de multe înfăptuiri materiale, de o cooperativă, un dispensar medical și un cămin cultural, o mulțime de câștiguri morale și, mai presus de toate, o viață nouă și conștiința unei participări active a satului la viața națiunii, care face mai mult decât toate celelalte câștiguri la un loc.// Acum doi ani, când am fost prima dată la Șanț cu ocazia cercetărilor monografice întreprinse de Institutul Social Român de sub conducerea d-lui prof. Dimitrie Gusti, am găsit satul acesta în plin avânt constructiv. Actuala operă de reconstrucție morală și materială a satelor era prevestită acolo prin acțiunea Echipelor regale studențești. Răni vechi trebuiau închise, dureri noui trebuiau alinate. Și Echipa își împlinea cu prisosință chemarea ei.// Astăzi, când am avut ocazia să revedem satul Șanț, el ne-a apărut înnoit. O viață nouă, un spirit nou îl însuflețește. Anii de frământare și de lupte politice sunt o amintire în mintea locuitorilor și ei caută să se scuture de ea ca de un vis. Pornirea satului de a se întoarce la izvoarele tradiției, de a-și restabili unitatea și liniștea pe care o pierduse, e exprimată de cele mai reprezentative figuri sătești din Șanț. Pentru ele, politica de partid de mai deunăzi apare lipsită de înțeles. Icoana vechilor lupte politice și a comerțului de voturi îi dezgustă. Iată ce ne spune săteanul Simion Filipoi, de 52 ani: «Nu ne-o folosit la nimic politica. Numa ne-o încurcat. De atunci ne-o mers rău în comună, de la dezbinarea ei în partide, pentru că, dacă un partid o ajuns la putere, și-o pus oamenii lui la putere. Mulți familia lor nu și-au putut-o cârmui și au fost puși în fruntea comunei să conducă. Totodată, aceștia care erau la putere îi persecutau pe aceia care erau de altă politică, fie prin amenzi, fie nedându-le drepturile lor, spunându-le că, dacă nu le place, să se ducă la ai lor să le deie. Oamenii nu se mai înțelegeau să meargă mână în mână. Se dușmăneau unii pe alții. Și din asta cunoaștem și zicem tot mereu că, de când s-o băgat politica în sate, de atuncea ne-o mers rău. Acuma e bine, că satul se cârmuiește nu după politică, ci după merit, după aceia care sunt vrednici. Numa în felul acesta va ajunge și poporul, și comuna la prisos mai bun.»// Se desprinde din aceste cuvinte dovada cea mai sigură a profundei sănătăți morale și intelectuale a țăranului nostru. «Nu mi-o plăcut politica – îmi spune mai departe săteanul Simion Filipoi – pentru că domnia partidelor s-o sfârșit totdeauna cu rușine, iar nu cu vitejie.» Sunt cuvinte cari arată îndeajuns cum nevoia de cinste, de bărbăție și de sacrificiu pentru binele comun, adânc înrădăcinată în sufletul poporului nostru, nu era satisfăcută prin vechile practice politice. Ceea ce țăranul nostru cere de la viața socială este ca să aibe un înțeles moral. Cu mintea lui limpede și pătrunzătoare, el a ajuns repede să înțeleagă că, sub vechile raporturi politice, idealul acesta era imposibil de atins. În schimb, el a simțit că prețuirea muncii cinstite și a meritului personal formează piatra de temelie a noilor așezări românești."

R. I. Călinescu, „Activitatea Echipei regale de la Șanț (Năsăud)", *Dimineața*, nr. 10703, 9 octombrie 1936, 10.

„La poalele munților Rodnei, într-o vale adâncă, la răscruce de ape, copleșită de pădure bătrână de molifți și fagi, se aciuiește comuna românească Șanț (Rodna Nouă), ultima așezare omenească de pe Valea Someșului, nu departe

de izvoarele acestui râu, situată într-un splendid peisaj de coloratură elveţiană. Înmuiat de ploi şi lapoviţă, pândit şi jefuit regulat de fiarele sălbatice, care-i distrug aproape jumătate din sărăcăcioasa recoltă de cartofi şi ovăz şi mănâncă, nestingherite de nimeni, vitele oamenilor, singurele mijloace ale locuitorilor din Şanţ sunt creşterea vitelor şi exploatarea pădurii, condiţiile fizice fiind improprii pentru agricultură.// Deşi aşezată pe şoseaua judeţeană ce leagă Rodna Veche de Bucovina, comuna Şanţ nu a cunoscut o circulaţie prea vie, decât poate numai în timpul războaielor vechii Monarhii Austro-ungare şi mai ales pe timpul Mariei Tereza, epocă în care locuitorii acestui frumos ţinut, pe atunci la graniţă, s-au distins ca vrednici ostaşi credincioşi supuşi ai Coroanei şi pentru care motiv li s-au dat numeroase privilegii, în vigoare şi azi. Dacă izolarea acestei comune a făcut ca ea să rămână în urmă cu edilitatea, nu e mai puţin adevărat că aceleiaşi cauze i se datorează şi păstrarea, din timpurile cele mai vechi, a numeroase vestigii, multe pe cale de dispariţie, toate extrem de interesante pentru cunoaşterea realităţii sociale a satului românesc.// De aceea, alegerea acestei comune pentru studierea sa monografică a fost una dintre cele mai fericite. De altfel, norocului Fundaţiei «Principele Carol» îi corespunde norocul satului, pentru că, odată cu Echipa monografică, a fost trimisă la Şanţ şi o Echipă regală studenţească, pentru îmbunătăţirea materială şi morală a sa, încât satul acesta ardelenesc, pierdut în creierii munţilor, a fost singurul din toată ţara care s-a bucurat de avantajul de a găzdui, timp de doi ani, două echipe deodată: una monografică (formată din 26 specialişti, cari studiau diferitele probleme sociale ale satului) şi alta studenţească (cuprinzând 11 membri, printre care 5 tehnicieni – ca, de pildă, doi medici umani, un medic veterinar, o maestră de gospodărie, şase studenţi în sociologie, geografie etc., conduşi de un şef de echipă şi de un inspector).// Ce a făcut Echipa studenţească la Şanţ, într-un scurt răstimp de doi ani, n-a făcut edilitatea satului şi a judeţului în douăzeci de ani de stăpânire românească şi alte multe zeci de stăpânire străină, încât nu ne poate surprinde prea mult dragostea cu care Echipa a fost înconjurată de săteni şi regretul pe care ea l-a lăsat anul trecut şi-l lasă şi anul acesta în sufletele locuitorilor, părăsind satul. Anul acesta, s-au dat 1300 consultaţii medicale la dispensarul făcut de echipă: s-au făcut 130 reacţii Wassterman; 40 tratamente antisifilitice, 208 vizite medicale la domiciliu; numeroase şedinţe cu străjerii, premilitarii şi postmilitarii; s-au dat 460 consultaţii veterinare; s-au făcut 115 intervenţii chirurgicale la vite; 98 injecţii antipestoase la pisici, 360 injecţii antiholerice la păsări; 40 dezinfectări de grajduri şi cotețe. S-au procurat 1100 pomi altoiţi de la Camera agricolă (cu 50% rabat); s-au adus 40 kg. sămânţă de nutreţ de la Camera agricolă (cu 50%) pentru introducerea păşunilor artificiale, care nu existau; s-a făcut o şcoală de altoit, din care s-au recrutat 10 altoitori calificaţi, cărora li s-au dat şi uneltele necesare; e în lucru o fermă model (pentru păsări de rasă şi stupină); s-a făcut o platformă de gunoi model la grajdurile comunale; 4 gropi de nutreţ murat; s-au pichetat 400 pomi şi s-au curăţat 50, în gospodăriile sătenilor. S-au dat lecţii de menaj de 3 ori pe săptămână în casele sătenilor şi de 2 ori la popota Echipei. Cât priveşte edilitatea, s-au construit 200 m. trotuare de piatră; s-au pus 200 m. stâlpi la şosea; s-a făcut un pod de lemn la un pârâu cu curs torenţial, ale cărui maluri au fost îndiguite pe 80 m. lungime, curăţindu-se albia ca să nu mai provoace inundaţii; s-a construit gardul şcoalei şi s-au cioplit 100 m. cubi de piatră pentru palatul cultural ce se va clădi la anul viitor. S-au pus bazele unei societăţi de ajutor mutual împotriva pagubelor la vite şi s-a înfiinţat o cooperativă, de care se simţea mare nevoie.// De patru ori pe săptămână, şcoala sătească a Echipei a ţinut şedinţe, iar de două ori s-a făcut cor cu tineretul satului. În fiecare duminică şi sărbătoare, s-au ţinut reuşite şezători în care, între altele, s-au jucat piese cu conţinut moral improvizate de săteni, la care sătenii înşişi şi-au dat concursul, într-un mod cu totul surprinzător. La două serbări s-au strâns 3000 lei pentru Monumentul Eroilor. Prestigiul Echipei a fost atât de mare încât ea a putut interveni în mod foarte eficace chiar în certurile sătenilor, pe care le-a aplanat prin sfaturi înţelepte şi binevoitoare.// Echipa monografică, formată din sociologi, juriști, economişti, geografi, medici etc., şi-a continuat cercetările de anul trecut, completându-le cu cercetarea grupelor sanguine şi adunând un voluminos şi extrem de interesant material ştiinţific, ce urmează a se publica de către Fundaţia «Principele Carol», într-un volum de peste 1000 pagini. Anul trecut, Echipa a fost vizitată de sociologul american Massely [sic!]. Anul acesta, ea a primit vizita altor specialişti străini: Jacques Lassaigne (Paris) şi Erna Piefel [sic!] (Viena), ultima ocupându-se cu studiul comparativ al costumelor din sud-estul european.// Pentru a încheia aceste scurte informaţiuni, ne permitem a face şi o remarcă de interes general: studenţimea noastră, condusă de un adevărat conducător, care să ştie a se adresa sufletelor şi minţii tinerilor noştri de la universitate şi care să ştie să le organizeze pe baze ştiinţifice activitatea în timpul verii, poate realiza lucruri prodigioase, de necontestat interes social şi de o rară frumuseţe etică. Avem credinţa că pilda bună va produce, în curând, cele mai bune roade şi credem că Echipele benevole ale particularilor sunt începutul ameliorării, ele reprezentând un fenomen social românesc şi extrem de îmbucurător în harababura manifestaţiilor studenţeşti, necanalizate pe făgaşul cel bun sau prost canalizate pe făgaşe periculoase.// Dar asupra acestui fenomen atât de folositor pentru ţara noastră vom reveni cu amănunte."

„Cercetările monografice ale Echipelor şi Institutelor Sociale", *Sociologie românească*, nr. 12 (1936): 37–38.

„Institutul Social Român din Bucureşti a întocmit, anul acesta, monografia comunei Şanţ, din judeţul Năsăud. S-au cercetat complet toate aspectele mai de seamă ale satului, de către o echipă numeroasă de cercetători,

de toate specialitățile mai însemnate, sub conducerea personală a d-lui Profesor *Dimitrie Gusti*. Șanțul este un sat de munte, din vechea zonă a regimentelor grănicerești, cu un trecut bogat și cu o viață românească bine păstrată. Toți cercetătorii din cadrul monografiei au găsit aici un material bogat și deosebit de instructiv. Acesta va forma obiectul unei lucrări de monografie sociologică, pe care Institutul Social o pregătește și din care se publică treptat fragmente, în revistele Institutului.// Însemnătatea cercetărilor întreprinse de Institutul Social Român întrece, însă, valoarea strictă a materialului. Ele au o însemnătate mai ales metodologică. Cercetările monografice au pornit din sânul lui, tot el dă și astăzi directivele generale și îndreptarele de lucru. Și, an de an, metodele și tehnica de cercetare întrebuințate se controlează, se îmbunătățesc și se completează, până se va ajunge la o metodă bine stabilită, care să poată fi întrebuințată cu folos în toate părțile și să facă cu putință strângerea unui material capabil de a fi comparat și generalizat după nevoile științei. Unificarea aceasta a metodelor de cercetare este una din cerințele științei moderne. De aceea, Institutul Social Român se străduiește de ani de zile să dea un model pentru toate cercetările și o metodă îndeajuns de experimentată și verificată.// Institutul Social Român a avut ca participanți la lucrările lui, după trimisul Fundației Rockefeller, dl. *Philip Mosely*, un tânăr cercetător american, pe d-ra *Erna Piffl*, folcloristă de la Viena, pe dl. *Dr. Helmut Haufe*, asistent la Universitatea din Königsberg, și pe dl. *Jacques Lassaigne*, publicist de la Paris."

„Intelectuali străini în Echipele studențești", *Dreptatea*, nr. 2643, 22 august 1936, 2.

„La lucrările Echipei regale studențești din comuna Șanț–Năsăud participă și următorul grup de intelectuali străini: d. și d-na Lassegnac [sic!], doctoranzi în sociologie de la Paris, d. Paster, americani, Miss Warner, profesoară din Londra, d-ra Piffl din Viena și prof. Busshoff din Hamburg. Oaspeții Echipei regale lucrează cot la cot cu echipierii, pentru a cunoaște metoda monografică de lucru preconizată de d. prof. D. Gusti și aplicată pe teren de toate echipele."

D. Gusti, „Trei academicieni dispăruți", *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 10 (1944): 33-34.

„În timpul muncii științifice a cunoașterii prin metoda monografiei sociologice a unor sate din Năsăud, am întâlnit pe Liviu Rebreanu.// Îmi aduc aminte cu nespusă bucurie de regiunea Rodnei, unde lucram, de tot specificul românesc ce însuflețea aceste locuri, de casele încăpătoare, curate și frumoase – așa cum una, adusă de noi, se poate vedea în «Muzeul Satului» de la Șosea –, de peisajele mărețe cu holde, livezi și munți încărcați de zăpadă eternă, de văile clocotitoare, ca încântătoarea Vale a Vinului, și mai ales de cei mai falnici, inteligenți, frumoși și chipeși țărani, admirați de toată lumea în filmul *Șanț*, pe care l-am făcut să ruleze la Paris și New York, cu ocazia expozițiilor internaționale din 1937 și 1939. Erau plaiurile de unde ne-au venit Andrei Mureșan, Gheorghe [sic!] Coșbuc și Liviu Rebreanu.// Rebreanu, care de la vârsta de doi ani a petrecut în satul Maieru, era foarte interesat de lucrările noastre ce le făceam în satul Șanț, format, de o parte, din locuitorii veniți din Maieru și, de altă parte, din Rodna. Apoi, nu mai puțin îl interesa satul Șanț pentru că se afla la întretăierea simbolică a patru țări românești: Maramureș, Bucovina, Moldova și Năsăud.// Îmi este foarte viu încă înaintea ochilor unul dintre cele mai desfătătoare spectacole din câte se pot vedea, la care a luat parte și Rebreanu. Intrasem împreună într-un sat năsăudean; în cinstea noastră, s-a prezentat cel mai frumos joc românesc, jocul Cununei de grâu. Joc de mândre fecioare, mândre ca făptură și ca costume, care, prin pași și figuri speciale, pline de farmec și armonie, oficiau, ca adevărate preotese inspirate, închinarea la soare și lauda grâului hrănitor. Fetele purtau în jurul capului o cunună mare de spice de grâu, ca o coroană împărătească, și se învârteau grațios și ușor, în timp ce femeile, de pe margini, aruncau apă pe ele, din donițe și căni.// Lui Liviu Rebreanu nu-i mai este dat să admire jocul nespus de fermecător al Cununei de grâu din Năsăudul său, astăzi încă asuprit, dar care mâine va fi eliberat de sub o stăpânire monstruoasă. În schimb, sunt sigur că toate satele din Năsăud, strâns legate de viața lui, nu îl vor uita niciodată, fiindcă, prin scrisul său inspirat din mijlocul lor, le-a înălțat cu credință și entuziasm la rangul de valori nepieritoare."

Bibliography

"Cercetările monografice ale Echipelor și Institutelor Sociale" [The Monographic Research of the Teams and Social Institutes]. *Sociologie românească*, no. 12 (1936): 37–38.

"Echipele regale din județ și-au încheiat activitatea" [The Royal Teams in the County Have Concluded Their Activity]. *Universul*, no. 275, October 6, 1935, 12.

"Inspecția d-lui prof. Gusti la Echipa regală din com. Șanț-Năsăud" [The Inspection of Prof. Gusti at the Royal Team in Șanț-Năsăud]. *Universul*, no. 245, September 6, 1935, 7.

"Intelectuali străini în Echipele studențești" [Foreign Intellectuals in Student Teams]. *Dreptatea*, no. 2643, August 22, 1936, 2.

"O frumoasă și pilduitoare manifestare culturală" [A Beautiful and Exemplary Cultural Event]. *Albina*, no. 7, February 14, 1936, 112.

Adam, Gabriela. "Valorificarea din perspectivă lingvistică a documentelor din campaniile monografice de la Șanț (BN)" [The Documents from the Monographic Campaigns in the Village of Șanț (BN County). A Linguistic Approach]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Branda, Alina. "Recenzie: Marius Lazăr, *Teoria blocului de gheață. Explorări în sociologia relațiilor interetnice*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2023, 323 p." [Book Review: Marius Lazăr, *The Ice Block Theory. Explorations in the Sociology of Interethnic Relations.* Cluj-Napoca: Casa Cărții De Știință, 2023, 323 p.]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Butoi, Ionuț. "Șanț sau intrarea în post-monografie" [Șanț or the Beginning of the Post-Monography]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Călinescu, R. I. "Activitatea Echipei regale de la Șanț (Năsăud)" [The Activities of the Royal Team in Șanț (Năsăud)]. *Dimineața*, no. 10703, October 9, 1936, 10.

Constantin, Marin. "Observarea participativă în practica Școlii gustiene" [Participant Observation in the Practice of Sociological School of Bucharest]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Costin, Dana. "Istorie și sociologie în România: de la primele întâlniri la inovațiile interdisciplinare ale Școlii Gusti" [History and Sociology in Romania: from the First Encounters to the Interdisciplinary Innovations of the Gusti School]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Dorobanțu-Gordon, Ioana. "Satul Șanț prin lentila aparatului de filmat. O analiză formală a filmului documentar sociologic de la 1936" [The Village of Șanț through the Lens of the Camera. A Formal Analysis of the Sociological Documentary Film from 1936]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Gusti, D. "Trei academicieni dispăruți" [Three Lost Academicians]. *Revista Fundațiilor Regale*, no. 10 (1944): 33–34.Top of Form

Hedeșan, Otilia. "Henri H. Stahl. Analize și reprezentări ale tradiției" [Henri H. Stahl. Frameworks and Representation of Tradition]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Ignat, Sanda. "Colaborări româno-germane ale Școlii Sociologice de la București: socio-demograful Helmut Haufe (1906-1943) în România" [Romanian-German Collaborations of the Bucharest Sociological School: the Socio-demographer Helmut Haufe (1906-1943) in Romania]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Ilaș, Constantin. "Ce se petrece atunci când se renunță la pluralismul politic? Recenzie: Petre Andrei, Petru P. Andrei, *Memorii și istorii*, ediție îngrijită de Sorin Bocancea, Iași, Institutul European, 2022" [What Happens when Political Pluralism is Abandoned? Book Review: Petre Andrei, Petru P. Andrei, *Memoirs and Histories*, edited by Sorin Bocancea, Iași, Institutul European, 2022]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Imbrescu, Dumitru. "Granița Năsăudului" [The Borders of Năsăud County]. *Țara noastră*, no. 922, 19 iulie 1935, 2.

L. P. "Manifestația culturală a Fundației 'Principele Carol'. Concertul corului țărănesc din Leșu și filmul documentar 'Satul Șanț'" [The Cultural Event of the 'Prince Carol' Foundation. The Concert of the Peasant Choir from Leșu and the Documentary Film 'The Village of Șanț']. *Curentul*, no. 2878, February 7, 1936, 3.

Micu, Constantin. "Viața unui sat din Năsăud" [Life in a Village from Năsăud]. *România*, no. 15, June 16, 1936, 7.

Mitulescu, Sorin. "Sociologia românească și poloneză în comunism: evoluție la paralele inegale" [Romanian and Polish Sociology during Communism: Evolution at Uneven Bars]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Mitulescu, Sorin. "Traduceri sociologice în România anilor '60–'70" [Sociological Translations in Romania in the ‚60s and ‚70s]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Momoc, Antonio. "Recenzie: *Viețile sociologului*. Academicianul Mihail M. Cernea în dialog cu Zoltán Rostás. București: Corint, 2024" [Book Review: *The Lives of the Sociologist*: Academician Mihail M. Cernea in Dialogue with Zoltán Rostás. Bucharest: Corint, 2024]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Stahl, Henri H. "*Școala monografiei sociologice*" [School of Sociological Monographs]. *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, no. 14 (1936): 1130–1165.

Timoce-Mocanu, Cosmina. "Ecouri ale campaniilor monografice de la Șanț (1935 & 1936) în studiile etnologice românești" [The Effects of the Monographic Campaign Conducted in the Village of Șanț (1935 & 1936) in the Romanian Ethnology]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Timoce-Mocanu, Cosmina. "Practici și tradiții alimentare în satul Șanț. Documente etnologice și comentarii" [Food Habits in the Village of Șanț. Ethnological Documents and Comments]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025).

Zulean, Marian. "Philip E. Mosely și Școala Sociologică de la București: o prietenie de o jumătate de veac" [Philip E. Mosely and Sociological School of Bucharest: a Half Century Friendship]. *Transilvania*, no. 1–2 (2025)